

Utkast

Lokal utvecklingsstrategi för Leader Gute 2023-2027

3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	33 846	
	Storlek i km ²	3634,226	
	Invånare per km ²	9	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född	6 %	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män
	<i>0-15 år</i>	8 %	9 %
	<i>16-24 år</i>	3 %	4 %
	<i>25-44 år</i>	10 %	11 %
	<i>45-64 år</i>	14 %	14 %
	<i>65- år</i>	14 %	14 %

3.2 Områdesbeskrivning

3.2.1 Gotland är Sveriges enda ö-region.

Öars särskilda förhållanden och behov, med utgångspunkt från deras geografiska lägen, har länge varit uppmärksammade av EU. I fördragets avdelning om ekonomisk, social och territoriell sammanhållning, artikel 174, finns ö-regioner upptagna bland de regioner till vilka särskild hänsyn ska tas för att minska skillnader mellan olika regioner.

Det geografiska läget anger villkoren för hur de 60 124 invånarna på Gotland¹ kan agera för en positiv utveckling och tillväxt. Gotland ligger mitt i Östersjön.² Ö-läget är en grund för den starka regionala identiteten som finns på Gotland.

Ö-läget medför såväl utmaningar som möjligheter i de flesta områden. Det medför en attraktivitet och exklusivitet samtidigt som det medför uppenbara logistiska utmaningar. Exempelvis bygger stora delar av besöksnäringen på den attraktionskraft som de rika natur- och kulturmiljöerna ger samtidigt som gods- och persontransporter till och från ön är en starkt begränsande faktor. Ö-läget medför en särskild utsatthet när det gäller samhällskritisk infrastruktur såsom tillgång till energi, vatten och livsmedel. Ö-läget innebär även att Gotland är en egen arbetsmarknadsregion. In- och utpendling till fastlandet sker i begränsad omfattning. Det innebär att andra regioners utbud av service och arbeten inte är tillgängliga för gotlänningar i samma utsträckning som för boenden på fastlandet. Det i sig bidrar till att många verksamheter finns på Gotland som normalt inte finns i områden av motsvarande storlek på fastlandet. Det gäller både offentliga

¹ Uppgiften avser hela ön, inklusive Visby, per den 31 december 2020 (SCB).

² 15 mil till Nynäshamn, 12 mil till Oskarshamn och ytterligare något längre till Lettlands kust.

verksamheter som privata verksamheter. Näringslivet är småskaligt och diversifierat. Det innebär även att kompetensförsörjning försvåras då andra regioners arbetskraft och utbildningsinstitutioner inte är tillgänglig i samma utsträckning. Ö-läget gör att Gotland har en bred kultur- och fritidsverksamhet då angränsande regioners utbud inte är möjligt att ta del av.

Gotland skiljer sig från övriga Sverige på det sättet att det sedan 1971 endast finns en primärkommun som även har ansvar för landstingskommunala verksamheter såsom hälso- och sjukvård och kollektivtrafik. Detta är helt unikt i Sverige. Sedan 1998 har kommunen även det regionala utvecklingsansvaret och kallar sig sedan 2011 för Region Gotland. Gotland är även ett eget län, Sveriges minsta sett till folkmängd. Region Gotland och Länsstyrelsen i Gotlands län har samma geografiska avgränsning, som även är nästintill identiskt med leaderområdets geografiska avgränsning.³

Sammantaget innebär ö-läget att de gotländska landsbygderna, vilka ingår i leaderområdets geografiska avgränsning, och den enda staden Visby, som hamnar utanför leaderområdets geografiska avgränsning, inte kan hanteras frångilt varandra. De är starkt sammanbundna och beroende av varandra. Alla som bor på de gotländska landsbygderna verkar delvis i staden, och vice versa.

3.2.2 Hållbart småföretagande

Gotlands varumärke är starkt, både när det gäller varor och tjänster och som plats att bo och besöka. Gotland förknippas mycket med besök och turism under en kort och intensiv sommarsäsong.

Gotlands diversifierade näringsliv och höga nyföretagande utgör en vital del av öns mångfald och möjligheter. Antalet företag per capita är sedan länge i toppskiktet i Sverige. Entreprenörsanda och utvecklingskraft är starkt manifesterat dels genom det stora antalet egenföretagare, dels genom det stora antalet sociala företag och tolv lokala utvecklingsbolag som finns runt om på ön.

De gröna näringarna med många skogs- och lantbrukare och livsmedelsförädlare har en betydande inverkan på natur- och kulturmiljön såväl som på näringslivsstrukturen. Lantbrukets strukturrationaliseringar följer det svenska mönstret där enheterna blir större. Många mindre gårdar styckas av och där bostadshus och ekonomibyggnader säljs för sig och mark för sig. Förädlingsgraden av livsmedel är lägre än i många andra regioner. Morötter, ägg samt lamm- och nötkött är stora exportprodukter. Lantbruksföretagen är ofta mångbrukare med flera ben att stå på i sin verksamhet. Förädlingen av ullråvara har under senare år blivit en växande bransch.

³ Visby ingår ej i leaderområdets geografiska avgränsning då tätorter med fler än 20 000 invånare ej får ingå. Se bilaga 1 för detaljerad information om vilka regionala statistikområden (RegSo) som ingår i leaderområdets geografiska avgränsning.

I havet runt Gotland finns fiskresurser. 60 procent av den totala svenska fångsten i det yrkesmässiga fisket fångades år 2020 i Östersjön. 6 procent av Östersjöfångst och 3.6 procent av total fångst i Sverige landades på Gotland. Antalet fiskefartyg uppgick per den 31 december 2020 till 23 stycken. Yrkesfisket på Gotland är litet och minskande. Lönsamheten är svag i det kustnära och småskaliga fisket. Förädling av fisk sker endast i lite omfattning. Landbaserat vattenbruk är en bransch i sin linda. Tillväxtpotentialen för fiskodling på land är stor i takt med att efterfrågan på sjömat ökar. Gotland är skyddsområde för flodkräfta och Sveriges största producent av flodkräfta, främst tack vare att kräftpesten inte finns här. Husbehovsfisken har sin huvudsakliga roll som kulturbärare och för att öns typiska fiskelägen ska fortsatt vara levande och intressanta som besöksmål. Sportfisket är på uppgång och en viktig källa till förlängd besökssäsong.

De kulturella och kreativa näringarna bidrar stort till öns attraktivitet och innovationskraft. De är en viktig del av det gotländska näringslivet i allmänhet och besöksnäringen i synnerhet. Konsthantverk är det som kanske utmärker sig mest för en besökare, men ön är full av utövare inom arkitektur, form och design, film och foto, konst, mode, litteratur, musik, scenkonst, måltid, spelutveckling och medieupplevelsebaserat lärande.

3.2.3 Leva och verka på hela ön

Natur, kultur och fritidsaktiviteter är ett sammanhållande kitt i samhället. Det är i mötet mellan individer, grupper, perspektiv och livsåskådningar som idéer testas, korsas och utvecklas.

3.2.3.1 Föreningsliv

Ett aktivt föreningsliv stärker den sociala sammanhållningen och tilliten mellan människor. På Gotland är föreningarna många och små. I många socknar finns det föräldraföreningar, hembygdsföreningar, bygdegårdsföreningar, Röda Korset-föreningar, fiberföreningar, idrottsföreningar, kulturföreningar, miljö- och naturskyddsföreningar med flera. En stor andel föreningar äger och driver egna anläggningar och mötesplatser. Ofta är det inom föreningarna som innovationskraft och handlingskraft växer och som ger drivkraft i lokala utvecklingsfrågor. Det starka föreningslivet bidrar till integration, bildning, folkhälsa och mycket mer.

3.2.3.2 Natur- och kulturmiljö

Gotland är en ö skapad av korallrev. Den kalkrika jorden påverkar landskapet som har varierande natur. Fårö i norr och Sundre i söder samt Östergarnslandet i öster har vissa likheter genom att jordarna i huvudsak är magra. Senvuxen låg skog, artrik alvarmark och områden med raukar präglar de här områdena. Utmed flera kuststräckor finns strandängar. Runt Visby och norrut finns klintar och steniga områden vid kusten. Inåt land är landskapet bördigare med utdikade myrar, och det finns mer inslag av lövängar än i kustnära områden. Mellersta och norra ön har mycket tallskog. De 235 fiskelägena runt öns kuster är utmärkande för

kulturlandskapet. Ett är skyddat byggnadsminne, elva är klassade som riksintresse för kulturmiljö och 52 är utpekade som särskilt kulturhistoriskt intressanta. Det finns runt 150 öar runt huvudön men det saknas egentlig skärgård. I norr finns Gotska Sandön som är nationalpark, och i väster Lilla och Stora Karlsö som är naturreservat och ingår i EU:s natura 2000-nätverk.

Gotlands natur präglas av Östersjön och det månghundraårig lant- och skogsbruket. Det öppna odlingslandskapet är mycket variationsrikt, med områden där jordarna är särskilt lämpliga för spannmålsodling och grönsaksodling. Det finns stora områden med naturbetesmark, speciellt i strandsocknarna, som lämpar sig väl för animalieproduktion som bidrar till den biologiska mångfalden. Gotland består till runt två femtedelar av skog. Det mesta av skogen är privatägd, stora skogsbolag finns inte på ön. Största skogsägare är Egendomsnämnden i Visby stift. Det finns 156 naturreservat och ett kulturreservat. Landskapets natur- och kulturmiljö har stark dragningskraft på många människor. Runt kusten finns många grunda vikar och betade strandängar med ett rikt fågelliv.

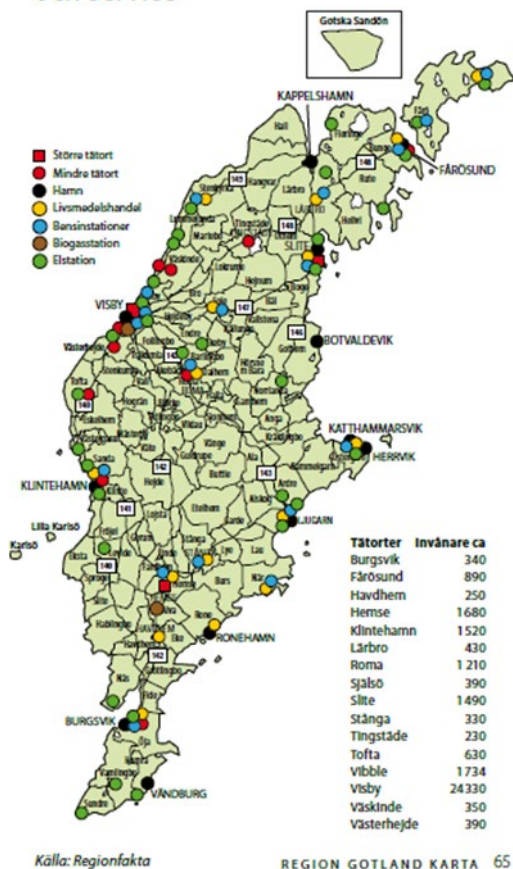
Den kalkrika jorden, kalkstenen och gotländskt kärnvirke från skogen är exempel på öns naturresurser.

Kulturhistorien är mycket närvarande överallt på ön. Det finns 92 medeltida kyrkor en i varje socken, och historiska byggnader och en mycket rik kulturmiljö med många fornlämningar. Visby innerstad, innanför muren, är sedan 1995 utnämnt till världsarv av UNESCO.

3.2.3.3 Transporter, kommunikation och serviceutbud

Som ö-region är tillgången till god infrastrukturen för person- och godstransport till och från ön ständigt aktuell. Färja och flyg utgör de fysiska kommunikationsvägarna till resten av världen. På ön är kollektivtrafiken i stor utsträckning anpassad till skolpendling samt resor mellan serviceorter och Visby. Arbetspendling sker huvudsakligen med bil. Stor säsongsvariation på antalet personer och fordon som befinner sig på Gotland sätter stor press på det gotländska vägnätet. Separerade cykelbanor är ett undantag och vägrena saknas för det mesta. Besöksmålen är utspridda över hela ön och ligger ofta längs med enskilda vägar.

Tätorter, större vägar, hamnar och service

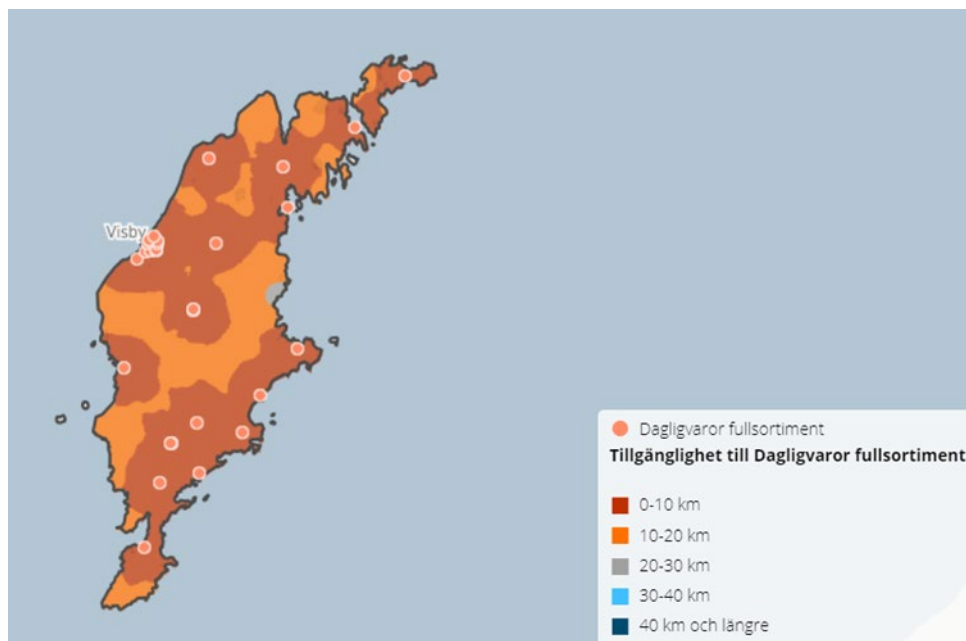

Siffror från 2017, uppdaterad kartbild kommer i publicerad version

Leaderområdet angränsar till större tätort, Visby. Övriga serviceområden med serviceorter är Hemse, Slite, Klintehamn, Roma, Fårösund, Burgsvik och Östergarnslandet.⁴ Det är stor skillnad på invånarantalet i Visby (cirka 25 000 invånare) och Hemse som är öns näst största serviceort (cirka 1700 invånare). Det påverkar relationen och balansen mellan land och stad. Den platsbundna offentliga servicen såsom hälso- och sjukvård, omsorg, skola, bibliotek, badhus och ishall utgår huvudsakligen från Visby, men är representerad över hela ön.

Tillgången till kommersiell service (livsmedel, drivmedel, apotek, post-paketjänster) på Gotland är god. Serviceställens lokalisering på de gotländska landsbygderna är i stort sett densamma avseende dagligvaror och tankstationer. Gotland är ett av sex län i Sverige där ingen individ har mer än 20 minuter med bil till närmsta serviceställe. Den enda socken som har längre än 20 kilometer till en livsmedelsbutik och drivmedel är delar av socknen Anga på östra Gotland.

⁴ Strategin för ett hållbart serviceutbud, Region Gotland

Bildtext: Karta från PIPOS serviceanalys, Anga är markerad i grått.

Den globala pandemin som började 2020 har gjort att handelns omstrukturering har accelererat. De största effekterna har setts i större städer, Gotlands serviceorter har klarat sig bättre. Den höga andelen deltidboende och besökare gör att handeln på Gotland utvecklats gynnsammare än riket i stort. Dagligvaruhandeln på Gotland omsätter drygt 2 500 Mkr inkl moms, av detta återfinns ca 2 050 Mkr inkl moms i renodlade livsmedelsbutiker.

År 2020 fanns enligt SCB totalt drygt 12 000 fritidshus på Gotland, vilket är en ökning med cirka 2 000 hus sedan 2010. Med ett genomsnittligt antal personer per fritidshus på tre personer, och en genomsnittlig vistelselängd på ön på tre månader motsvarar detta 36 000 personer under tre månader, d v s 9 000 personer baserat på helår. Dessa konsumerar dagligvaror som motsvarande helårsfastboende och en mindre mängd sällanköpsvaror. De fritidsboende ökar alltså teoretiskt den fastboende befolkningen med uppemot 15 % räknat på helår.

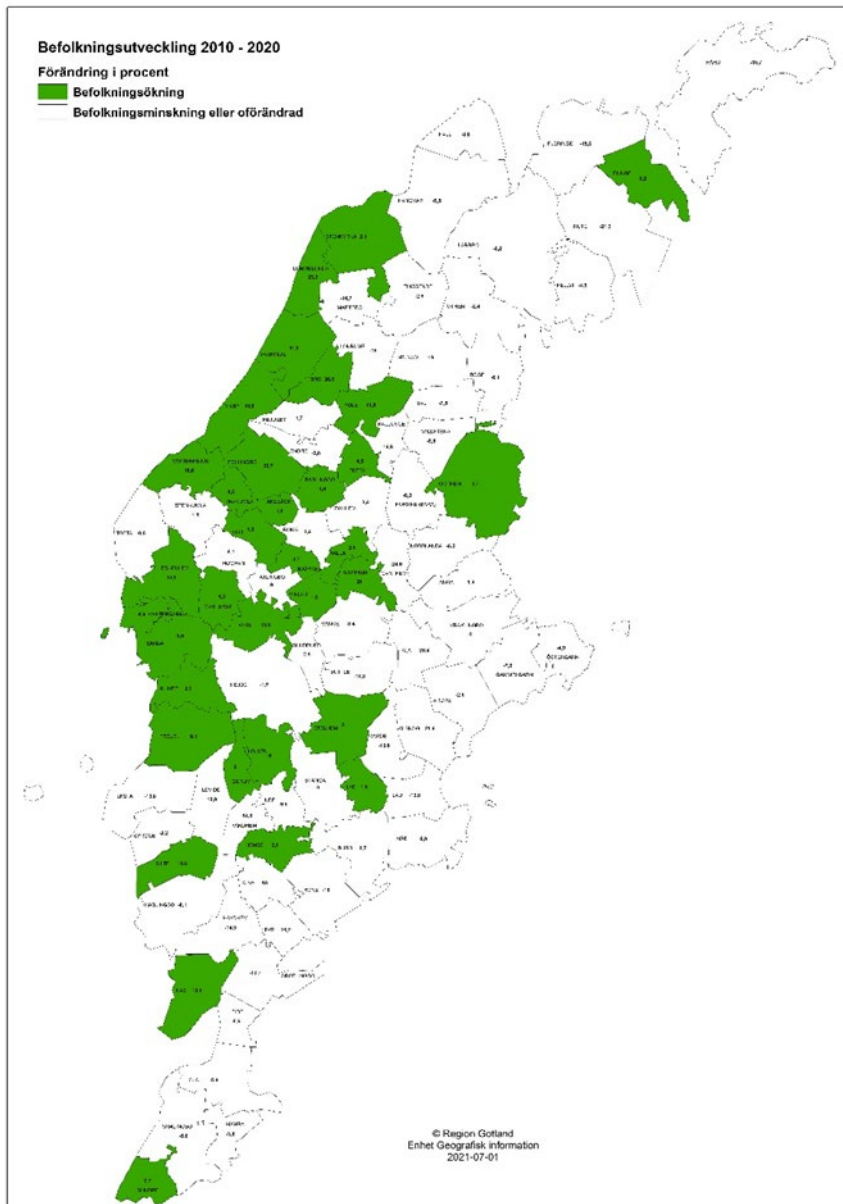
Bredbandsutbyggnaden på Gotland är klar. Bredbandsutbyggnaden har skett i form av så kallade sockenprojekt, genom bildande av fiberföreningar, och har uppmärksammats nationellt som ett lyckosamt arbetssätt. De flesta fibernät ägs idag av lokala ekonomiska föreningar, så kallade fiberföreningar. Totalt har över 90 procent av gotlänningarna tillgång till fiber med en hastighet på minst 100 Mbits/s med något högre andel för landsbygderna.

3.2.3.4 Befolkningen

Hela Gotlands befolkning uppgick per den 31 december 2020 till 60 124 invånare, varav 30 152 kvinnor och 29 972 män. Av dessa ingår 33 846 i leaderområdets geografiska område. Befolkningsprognoserna visar på att befolkningen för hela ön

kommer att uppgå till 64 205 invånare 2023. Gotland har och prognosticeras ha ett negativt födelsenetto, det vill säga att antalet födselar är färre än antalet som avlider. Det är med andra ord ett positivt flyttnetto, det vill säga fler som flyttar till Gotland än som flyttar från Gotland, som står för befolkningsökningen.

En stor del av befolkningstillväxten beräknas ske i åldersgruppen 65+. Detta medför att försörjningskvoten beräknas öka från i nationell jämförelse redan hög nivå till ännu högre nivå.

Källa: Region Gotland

3.2.3.5 Utbildning och utbildningsnivå

Elevunderlaget i leaderområdet varierar över tid vilket försvårar långsiktighet i förvaltningen av dem. Folkhögskolan finns på två orter, Hemse i söder och

Fårösund i norr. Gymnasieskola finns i Roma, lantbruksgymnasium, och i Visby, övriga program. Kollektivtrafikens linjenät medför att många elever inte kan åka kollektivt till gymnasiestudierna, utan är hänvisade till inackordering. Uppsala universitet bedriver omfattande verksamhet vid campus Gotland, men vars ytterligare expansion begränsas av tillgången av studentboenden. Studieförbunden bedriver omfattande verksamhet runt om hela ön.

Utbildningsnivån är jämförbart med andra delar av landet låg. För öns befolkning mellan 25–64 år har 35,5 procent läst vidare efter gymnasiet, jämfört med 43,3 procent i riket. Andelen högutbildade (3 år eller mer eftergymnasial utbildning), är 21,5 procent, jämfört med 27,3 procent i riket. Gotland har även den lägsta andelen som påbörjar högskolestudier senast vid 19 respektive 24 års ålder.

3.2.3.6 Inkomster och folkhälsa

Inkomsterna på Gotland är låga jämfört med andra regioner, oavsett vilket inkomstmått som används. Samtidigt har Gotland en jämnare inkomstfördelning mellan könen än något annat län. Det lilla befolkningsunderlaget och de låga inkomstnivåerna ger även att Gotland har Sveriges näst lägsta bruttoregionprodukt per invånare och lägst bruttoregionprodukt per sysselsatt.

Gotland har ett rikt kultur- och fritidsliv. Precis som i övriga riket följs hälsa och social position åt även på Gotland. De lägre utbildningsnivåerna och inkomsterna skulle därför kunna antas leda till en sämre upplevd hälsa än övriga riken. Dem flesta på Gotland upplever sin hälsa som god eller någorlunda god och levnadsvanorna liknar i hög grad resten av riket. Psykiska diagnoser och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är vanligare på Gotland än i riket. Ojämlighet i hälsa är en stor utmaning och mäns våld mot kvinnor ett stort samhällsproblem.

3.2.3.7 Bostadsmarknad och bostadsförsörjning

Den gotländska bostadsmarknaden präglas av ö-läget. Det finns inte några angränsande län som direkt berör eller berörs av bostadsbyggande på Gotland. Bostadsbyggandet runt om hela ön påverkas av många olika faktorer. Digitaliseringen och strukturomvandlingen på arbetsmarknaden har medfört att människor söker allt oftare först och främst en attraktiv boendemiljö där det går att kombinera ett bra boende med arbete, service, omsorg och fritid. I spåren av coronapandemin har efterfrågan ökat kraftigt vilket lett till att priserna på permanent- och fritidsbostäder skjutit i höjden. Vilket leder till stora svårigheter för bland annat gruppen unga vuxna och förstagångsköpare att ta sig in på bostadsmarknaden. Samtidigt finns det stora utmaningar som försvårar för marknaden att tillgodose tillgången på bostäder, oavsett om det är nyproduktion eller det befintliga bostadsbeståndet. Det handlar främst om restriktioner till följd av skyddade områden, grundvattentillgång och vattenskyddsområden, militärens närvaro och dess påverkansområden, vindkraftutbyggnad, flygbuller, bebyggelse

på jordbruksmark med mera. Säsongsvariationer på arbetsmarknaden går hand i hand med säsongsvariation på efterfrågan av boende för tillfälliga besökare, vilket leder till ett kraftigt underskott på boende för säsongsarbetare och studenter som önskar bo kvar på ön mellan terminerna.

Visby har den största arbetsmarknaden samtidigt som viljan att bo på hela ön är stark. Det finns en vilja hos befolkningen att arbetspendla, men en ovilja att låta sina barn skolpendla. Brist på allmänna kommunikationer gör det dessutom svårt att bo utanför Visby för den som saknar tillgång till bil. Bostadsbehovet spänner, enligt Länsstyrelsens bostadsmarknadsanalys, över samtliga storlekskategorier och att det finns behov av allt från hyresrätter och bostadsrätter till stadsnära villor och tomter för egnahemsbyggare. Bristen på bostäder är hämmande för kompetensförsörjningen på hela ön.

Vattentillgång och möjligheterna att anordna avloppslösningar är ett återkommande gissel och avgörande för hela samhällsutvecklingen. Under många år har det varit ett hinder för bostadsbyggande och utveckling runt om på de gotländska landsbygderna.

3.2.4 Förnyelsebar energiomställning på Gotland

Ö-läget gör energi och klimat till en viktig fråga för utvecklingen på Gotland. Tillgången av energi behöver till stor del lösas på ön och utsattheten för klimatpåverkan är samtidigt hög. Gotland är av regeringen utpekad som pilotområde för hållbar energiomställning. Sten- och kalkindustrin står för cirka 80 procent av de samlade klimatpåverkande utsläppen på Gotland.

Tillgången på väderkraft, exempelvis vind och sol, är god. Lika så tillgången på resurser för biobränslen. Ett energicentrum har bildats för att sammankoppla flera olika aktörer som vill, kan och går före i energiomställningen. De småskaliga innovativa pilotprojekten visar på lokalsamhällets engagemang i och betydelsen av klimat- och energiomställningen.

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

I detta avsnitt beskrivs områdets behov- och utvecklingsmöjligheter där en summering av styrkor, svagheter, hot och möjligheter har vägts av mot varandra. Till grund för detta kapitel ligger både den SWOT som är framtagen i arbetet med Gotlands regionala utvecklingsstrategi och den SWOT som är gjord specifikt till denna lokala utvecklingsstrategi. Resultatet av SWOT-analyser, omvärldsanalys samt övriga analyser ligger till grund för beskrivningen.

3.3.1 Utveckla attraktionskraft

Gotlands varumärke är starkt, men det räcker inte om vi ska nå vår vision att vara en kreativ ö med plats för hela livet. Med livet menas alla delar av livet, året om, för olika skeden i livet, för besökare, verksamheter, arbetstagare och boende. För att balansera bilden av Gotland, behöver det läggas större fokus på att kommunicera ön som en plats att leva, bo, arbeta och driva företag på. Gotlands kärnvärden kreativitet, livskraft, närhet, magiskt och omställning skapar goda förutsättningar för oss att fortsätta på denna förändringsresa. Men det måste ske i samverkan, med en vi-känsla. Ingen enskild aktör kan förändra och utveckla bilden av Gotland själv, utan vi måste göra det tillsammans med gemensamma krafter.

Gotland har en ökande befolkning. Många har de senaste åren sett Gotlands styrkor och gjort ön till sitt hem. Även om flera delar av ön sedan länge haft en minskande befolkning. Här behövs ett aktivt arbete med att stärka platser att organisera sig och i förlängningen lyfta hela områdets styrkor som en plats att bo och leva på.

För att en plats ska vara attraktiv som boendeort krävs utöver ett rikt utbud på natur- och kulturupplevelser och meningsfulla fritidssysselsättningar även närhet till service. Ett utbud av kommersiell och offentlig service är grundstommen i våra serviceorter. I analysarbetet pekas ökad samverkan inom och mellan öns serviceorter ut som en viktig faktor för lokal platsutveckling. Särskilt prioriterat är profilering för öns serviceorter genom att utveckla sina positioner i det totala utbudet på ön. Varje serviceort behöver arbeta med att identifiera och tydliggöra sin unikit och karaktär som destination för att ännu bättre locka företagande, besökare och nyinflyttning. Starka och attraktiva serviceorter är avgörande för hela serviceområdenas utveckling och i förlängningen hela leaderområdets utveckling.

3.3.1.1 Stärk och utveckla näringslivet

Vårt ö-läge har präglat företagskulturen genom tiderna, där småföretagandet är stort och diversifierat och den kreativa företagaren ser snarare möjligheter än hinder med de begränsningar som en ö kan innebära. Företagens småskalighet medför dock sårbarhet för konjunktursvängningar, och företagaren behöver vara något av en tusenkonstnär och ha kunskap om allt från företags- och produktidéer till sälj- och marknadsföring samt ledarskap.

Många företag är säsonsberoende och har i många fall svag lönsamhet och ägarskiften är något upplevs som en svårighet för företagen.

Gotlands marknad med havet som en tydlig gräns gör att export och internationalisering är viktigt att arbeta vidare med för att bredda möjligheterna för det lokala näringslivet ytterligare. Det gäller även att förbereda den inhemska marknaden för ökat antal besökare från andra länder.

Bilden av Gotlands breda arbetsmarknad behöver stärkas. Insatser behöver göras för att lyfta Gotland som en intressant boendeort med sysselsättning för hela familjen, vilket starkt påverkar familjers intresse för att etablera sig. Utvecklingspotentialen är stor för distansarbete är tack vare bredbandsutbyggnaden.

Att arbeta med att öka ungdomars företagande är viktigt både för att kunna behålla utvecklingskraft på ön och för att vara en attraktiv plats att vara verksam på.

Gotlands styrkeområden, näringslivets klimatomställning, besöksnäringen samt mat- och livsmedel, har många gemensamma skärningspunkter som öppnar upp för många nya utvecklingsmöjligheter.

Den välutvecklade besöksnäringen är en oerhörd styrka och har en stor potential för att utveckla möjligheterna med att stärka destinationsutvecklingen och upplevelser kring autentiska värden och internationalisering. Det behövs fler entreprenörer som på ett hållbart sätt lyfter och paketerar produkter och tjänster som matchar kundens efterfrågan och som stävar efter att förlänga högsäsongen. De starka kulturella och kreativa näringarna i kombination med tillgången på bra råvaror ger potential till utveckling av företagande och ökad förädling med t.ex. livsmedel, ull, trä och sten som grund. Här krävs satsningar på samverkan och kompetensutveckling.

Ökad smart samverkan mellan aktörer och fler klusterbildningar inom och mellan olika näringar och branscher har potential att utvecklas och är en stor möjlighet för Gotlands leaderområde. Ökad samverkan med forskning och universitet är en möjlighet för gotländska företag och organisationer när det gäller stärkt innovation och utökat förnyelsearbete. Korta beslutsvägar mellan ideell-offentlig-näringsliv är en styrka och känslan av att "alla känner alla" är till gagn för smart samverkan i området.

3.3.1.2 Säkra kompetensen

Utbildningsnivån är jämförelsevis låg på Gotland. En utmaning som dominerar i vårt område är svårigheten att hitta arbetskraft med rätt kompetens att rekrytera.

Det är en styrka att Uppsala universitet, genom Campus Gotland, finns på ön. Både som plats för högre utbildning och forsknings och innovationsmiljöer men även

som en aktiv aktör i regionalt utvecklingsarbete. Samarbetet mellan näringslivet och utbildning/forskning är till gagn för båda parter.

En viktig del av kompetensutvecklingen är utökad kontakt med andra platser både regionalt, nationellt och internationellt för att inhämta ny kunskap, samverka och erfarenhetsutbyte.

3.3.1.3 Säkra miljö och vatten

Tillgången av rent dricksvatten är en förutsättning för allt liv och leverne.

Tillgången på rent dricksvatten är ett påtagligt hot och en svaghet för Gotland.

Den sprickiga kalkstensberggrunden är en känslig och ibland oförutsägbar faktor, som kräver särskild omsorg för tillräcklig tillgång till vatten av god kvalitet. Här finns möjlighet att utveckla tekniska innovationer. Bristen på vatten är en fråga som kräver innovationer inom vattenhushållning och vattenförsörjning för att säkra Gotlands vattentillgångar under lång tid framöver. Möjligheterna är många och kan leda till ökat bostadsbyggande, förbättrade levnadsmiljöer och nya affärsmöjligheter.

Miljön i Östersjön är känslig och ofta utsatt, inte minst när det gäller stränder, grunda havsvikar och hav. Fler åtgärder behöver göras för att skapa förutsättningar för miljöförbättringar, t. ex för livskraftiga fiskbestånd.

Vattenbruk och fiske är områden som med innovativa åtgärder både kan använda resurser bättre och skapa arbetstillfällen. Det finns med andra ord utforskade möjligheter kring blå tillväxt som även innefattar besöksnäring i kustbygder, blå bioteknik och havsenergi. Uppsala Universitet Campus Gotlands forskningsstation i Ar har en stark profil inom tillämpad fisk- och vattenbruksforskning och är en viktig resurs.

Förädlingen av fiskarter som i modern tid har ansetts som skräpfisk har fått ett uppsving senaste året och de goda erfarenheterna går att bygga vidare på. Mat från sjö och hav, sjömat eller marina livsmedel, är i jämförelse med andra animaliska livsmedel ofta mer hållbara. Här finns stora utvecklingsmöjligheter för landbaserade odlingar och lokalt odlad och fångad sjömat.

Inom fiskerinäringen är nyrekryteringen dålig och det krävs krafttag för att rädda sysselsättning och ta tillvara den blå näringen. Hamnarna i Herrvik och Ronehamn är viktiga noder för fiskenäringen.

Utökad samverkan och innovationsdrivande insatser inom den blå näringen är fortsatt viktigt framåt. Centrubildningen Blått Centrum innebär en styrka, med sina internationella kontakter och lokala nätverk, för att främja en hållbar utveckling inom de blå näringarna.

3.3.1.4 Stärk tillgängligheten

Fiberutbyggnaden över hela Gotland är en viktig del i infrastrukturen. Det har bidragit till att gotländska företag har stora möjligheter att ta produkter och tjänster in i det digitala samhället. Optisk fiber med hög kapacitet är en styrka när det gäller fortsatt utveckling av aktiviteter där nya IT-lösningar och digitalisering kan öka gemenskapen. En ökad digitalisering ger också chans till större delaktighet i demokratin. Detta kan bidra till att en upplevd klyfta mellan land och stad, mellan invånare och beslutsfattare, kan minskas.

I några delar av vårt område är mobiltäckningen dålig. Vilket så klart är en svaghet för såväl boende som det lokala näringslivet.

Gotlands bebyggelsestruktur, där husen är utspridda över bygderna och inte samlade i byar försvårar när det gäller tillgång till kollektivt åkande. På flera platser på ön finns ingen eller lågfrekvent kollektivtrafik. Om man inte har tillgång till bil begränsas valet av boendeplats i hög grad. Infrastrukturen för bilar är främst uppbyggd till fossildrivna bilar, här finns det utvecklingsmöjligheter när det gäller utbyggnad av infrastruktur för andra former av drivmedel. Alternativa transportmöjligheter behövs och det finns en utforskad möjlighet med gemensamma mobilitetslösningar när det gäller omställning från ett mer individuellt resande till ett kollektivt resande. Såväl boende som besökare är till stor del hänvisade till bil som färdmedel för att kunna besöka stora delar av ön. En annan aspekt är att många av öns attraktiva platser har stora outnyttjade parkeringar under lågsäsong och dyra och få parkeringar under högsäsong. Det behövs hållbara transportsätt som gör Gotland tillgängligt för både gotlänningar och besökare året runt.

Ö-läget är i vissa avseenden en svaghet som är försvårande för företagsutveckling. Det kan handla om begränsningar i infrastrukturen som hindrar ökade affärer med det svenska fastlandet eller andra länder runt Östersjön. Orosmoment handlar om försämrade förutsättningar för framtida färjetrafik och flygtrafik. Samverkanslösningar kring transporter är en möjlighet inom ramen för Leadermetoden.

De senaste årens ökning av husbilar och husvagnar har lett till utmaningar kring friparkering på öns attraktiva platser. Det finns behov av utveckling av infrastruktur i form av fler ställplatser.

En av pandemins effekter är att fler vill arbeta på distans. Ökad andel platsberoende arbeten och distansarbetsplatser ställer krav på annan infrastruktur och på behov av lokala mötesplatser både i form av samlingsplatser, exempelvis co-working space, men även mötesplatser och tillgång till service.

Gotlänningen är stolt över öns unika natur och kulturvärden. Man upplever att det är nära till naturen och att det finns platser där man ensam kan få njuta av naturen. Den svenska allemansrätten gör att öns varierande natur i stor utsträckning kan

användas till hälsofrämjande rekreation. Ön har ett nät av leder och stigar, som med fördel kan knytas samman och marknadsföras för ökad tillgänglighet.

Begränsningar i infrastruktur för cykel är utmanade för många platser. Avsaknad av vägrenar gör att det upplevs som osäkert att transportera sig med cykel på flera sträckor.

Många attraktiva besöksplatser ligger längs med enskilda vägar, vilket ger ett högt tryck på vägarna under en del av året. Det finns behov av ökad samverkan inom detta område.

3.3.1.5 Skapa förutsättningar för byggande och bostadsförsörjning

Att vi blir fler permanentboende på hela Gotland är av största vikt för Gotlands utveckling. Tillgång till bostäder är en nyckelfråga för kompetensförsörjning. För att få fler att bo, leva och verka på Gotland behöver det utvecklas fler smarta och hållbara boendelösningar.

Den säregna, varierande naturen och de många kulturlämningarna i landskapet utgör en styrka när det handlar om att attrahera boende till olika platser runt om på ön. Samma förutsättningar kan upplevas som ett problem eftersom det i många attraktiva lägen också finns restriktioner för byggande av bostäder och etablering av näringsverksamheter. Bostadsmarknaden och bostadsbyggandet tillgodoser inte behoven för alla målgrupper. Det är marknadsmässigt svårt att bygga året-runt bostäder över hela ön.

I flera av öns landsbygder har det byggts många fritidshus, som endast bebos en del av året. Deltidsboende är en viktig målgrupp att bearbeta som möjliga inflyttare.

3.3.1.6 Främja hälsa, delaktighet och trygghet

Gotland har ett rikt föreningsliv som ger många tillfällen till gemenskap, bildning, kulturupplevelser och idrottsaktiviteter. Det finns många samhällsutvecklare över hela ön som är handlingskraftiga och som driver utveckling på sina platser. Det stora utbudet av fritidsaktivitet och mötesplatser är en viktig del i öns attraktionskraft för såväl boende som besökare.

En styrka är alla lokala utvecklingsaktörer som t ex hembygdsföreningar, idrottsföreningar, utvecklingsbolag och andra sockengrupper, som är drivande för att skapa arbetstillfällen, sociala mötesplatser, servicelösningar och attraktionskraft i den egna bygden. Dessa kan göra mycket för att stimulera till att behålla befolkningen i alla åldrar likväl som att locka till sig och inkludera nya invånare.

Många fysiska mötesplatser på landsbygderna ägs och drivs av föreningar, och många byggnader är i behov av upprustning och utveckling inom t.ex. energieffektivisering och ökad tillgänglighet.

I analysarbetet lyfts förnyring i den ideella sektor som en utmaning, här finns utrymme för utvecklingsarbete och kunskapshöjande aktiviteter inom föreningsliv och demokratiska processer, både när det gäller attityder och arbetssätt. Inom ramen för dessa frågor finns det löpande behov av att samlas och samverka för ökad effekt och utveckling, här är leadermetoden en viktig del.

Folkhälsan i Sverige och på Gotland är överlag god, men den ojämlika hälsan kvarstår i flera avseenden och utvecklingen går i vissa fall även åt fel håll. Vägen till en god, jämlik och jämställd hälsa är beroende av många faktorer i samhället. Den ideella sektorn är viktig när det gäller att lära sig mer om olika sociala förutsättningar för att fånga upp människor som upplever ett utanförskap. Insatser som främjar god psykisk och fysisk hälsa är viktiga tillsammans med att minska klyftor och stärka människor. Goda möjligheter till social inkludering är en viktig faktor, bredvid de fysiska förutsättningarna med boende, tillgång till skola, vård, service och jobb.

EU-kommissionen lanserade 2016 begreppet smarta landsbygder (smart villages). Smarta bygder utvecklar kreativa lösningar på lokala utmaningar. Genom att använda ortens unika styrkor och möjligheter bidrar aktiva invånare med lokal kunskap, tradition och engagemang till en hållbar utveckling i området. Att stärka och främja former av samarbeten skapar mervärden och lyfter fram nytänkande. Att arbeta vidare med metoder för smarta landsbygder är en möjlighet för att stärka bygder.

3.3.2 Gå före i klimat- och energiomställning

En stor del av Sveriges utsläpp av växthusgaser är energirelaterade och behovet av en energiomställning är stort. Gotland har som mål att senast 2040 inte ha några nettoutsläpp av klimatpåverkande gaser till atmosfären. Nettoutsläppen av klimatpåverkande gaser måste minska inom alla sektorer. Klimat- och energiomställningen är en möjlighet som kan stärka konkurrenskraften i det gotländska näringslivet. Den geografiska belägenheten och de korta avstånden ger möjligheter till utvecklandet av en fossilfri transportsektor på ön.

Gotland har goda möjligheter att vidareutveckla en redan stor produktion av förnybar energi, tack vare öns goda sol- och vindförhållanden och bredden av naturresurser och tillgången till produkter och tjänster från de gröna näringarna. Det finns sedan länge ett stort engagemang och intresse för klimat- och miljöfrågor över hela ön. Flera lokala organisationer har stor kunskap och tar stort ansvar i att driva miljö- och energifrågor. Allt detta sammantaget gör att Gotland har en möjlighet att vara en förebild i klimatomställningsarbetet.

Gotland har goda förutsättningar för projekt där innovativa idéer kan tas fram och testas. Det finns bland annat goda möjligheter att utveckla och utöka samverkan och nuvarande arbetssätt med forskning och utbildningsinstitutioner.

Innovativa lösningar och tillvägagångssätt behövs för att lyckas med omställning till en cirkulär ekonomi. Gotland har sedan tidigare erfarenhet av att arbeta med biogas, solenergi och vindkraft, och nu pågår arbete med att utveckla vätgas lokalt.

Leadermetoden är ett sätt att mobilisera grupper i vårt område att bidra till energiomställning genom att skapa lokala lösningar. Folkbildning och kompetensutveckling är viktiga redskap i omställningsarbetet.

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

Gotland – en kreativ ö med plats för hela livet!

Gotland är fyllt av livskraft och kreativitet. Människor och verksamheter utvecklas och bidrar till en bättre värld. Här finns närhet och plats för alla delar av livet, i alla åldrar.

Med samma vision som den regionala utvecklingsstrategin (RUS) ”Vårt Gotland 2040” tydliggörs landsbygdsutvecklingens viktiga och naturliga roll i det regionala utvecklingsarbetet. Ambitionen är att vara en lokal brygga mellan den nationella regionala utvecklingspolitiken och den nationella landsbygdspolitiken. Visionen är väl förankrad i det gotländska civilsamhället.

På Gotland tar vi ansvar för oss själva, varandra och vår omvärld – vi arbetar aktivt tillsammans med hållbar miljö, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.

På Gotland har vi förutsättningar för att bo och verka över hela ön – förutsättningar vi skapar tillsammans.

4.2 Mål

Leader Gute har identifierat tre mål för den lokala utvecklingsstrategin:

1. ”Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft”
2. ”Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla”
3. ”Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen”

Våra mål samspelar med mål på regional nivå, nationell nivå, EU-nivå och FN:s globala mål för hållbar utveckling.

Målformuleringarna är förankrade i den regionala utvecklingsstrategin och svarar upp mot de lokala utvecklingsbehov som har identifierats under framtagandet av den lokala utvecklingsstrategin. Målen ska ses som en helhet som tillsammans ger en hållbar lokal och regional utveckling och leder mot visionen.

Kärnvärdena i det gotländska varumärket – närhet, livskraft, magiskt, kreativitet och omställning - visar hur Gotland vill uppfattas.

Målen, i samverkan med insatsområdena, tar sikte på de globala 2030-målen och EU-kommissionens långtidsvision för gles- och landsbygder. Målen tar sitt grund i Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutvecklings särskilda mål (h) att främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet mellan könen, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomi och hållbart jordbruk.

4.2.1.1 ”Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft”

I en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft skapas tillväxt med fokus på hållbar miljö, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet. Det innebär att resurser nyttjas på ett balanserat sätt. Samverkan, nya kunskaper och ökad kompetens samt kreativa miljöer ger innovationskraft och förnyelse bortom våra föreställningars begränsningar.

Gotländska småföretagare ska bli fler och mer lönsamma, sysselsättningsskapande och resurseffektiva. Gotland är i sig ett starkt varumärke som har möjlighet att ytterligare stärkas genom att fler av öns förutsättningar används på ett innovativt och hållbart sätt. De gröna näringarna inklusive livsmedelsförädling och -försäljning, de blå näringarna inklusive vattenbruk samt besöksnäringen inklusive fisketurism är tillsammans med de kulturella och kreativa näringarna betydande näringar i den gotländska småföretagarfloran. Kompetensförsörjning, diversifiering och exportmognad är områden som behovsanalysen visat kan ge stor tillväxtpotential i det gotländska småföretagandet. Det kan exempelvis uppnås via samverkan i nya och gamla konstellationer inom och utom utvecklingsområdet.

4.2.1.2 ”Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla”

Vårt andra mål handlar både om praktiska och sociala förutsättningar som gör det möjligt för alla att leva, arbeta och utöva fritidssysselsättningar med så stor valfrihet som möjligt. Det handlar om att öka attraktionskraften för att öka inflyttningen till ön samt motverka landsbygdernas avfolkning och ojämna åldersstruktur.

Det behövs nya gemensamma modeller, metoder och lösningar för att undanröja hinder för att öka antalet tillgängliga permanentboenden runt om alla gotländska landsbygder. Det kan exempelvis handla om vattenhushållning och nya sätt att bygga och äga bostäder.

Den gotländska kusten med dess hamnanläggningar, stränder och raukar bidrar starkt till öns attraktionskraft. Tillgängligheten till kusten behöver säkras och stärkas.

Delningstjänster och digitalisering för ökad tillgänglighet av offentlig och kommersiell service behöver utvecklas i omfattning och innehåll. Lokala samverkansinitiativ kan bidra till en sådan utveckling.

Sammanhållning och social inkludering är ett sammanhållande kitt. Tillgången till meningsfulla fritidssysselsättningar och mötesplatser är förutsättningsskapande för ökad gemenskap, inkludering och deltagande i den demokratiska processen.

4.2.1.3 ”Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen”

Innovationskraft, entreprenörskap och social sammanhållning behöver främjas för att ge fart i hela samhällets energi- och klimatomställning. Lokal och regional samverkan över sektorer och branscher ger kraft åt nya idéer som behöver ges stöd för att förverkligas. Det behövs lokala initiativ för att öka produktionen och användandet om förnyelsebar energi.

Befintliga resurser behöver nyttjas smartare och med fokus ekonomisk hållbarhet, social hållbarhet och miljömässig hållbarhet. En ekonomi byggd på delning, kretslopp och förnyelsebara resurser främjar innovation och smarta landsbygdsstrategier.

4.3 Insatsområden

Insatsområdena utgör den lokala utvecklingsstrategins verktyg och anger inom vilka områden som utvecklingsinsatserna ska ske.

Behovsanalysen har visat att det finns utvecklingsbehov och -potential inom sysselsättning, tillväxt, jämställdhet mellan könen, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden. Hållbar utveckling inom de identifierade målen kräver insatser som främjar ekonomisk hållbarhet, social hållbarhet och miljömässig hållbarhet.

För utvecklingen av de gotländska landsbygderna är hållbar utveckling inte målet i sig, det är medlet för att skapa en kreativ ö med plats för hela livet. Med det som bakgrund har tre insatsområden formulerats för att utgöra verktygen att nå våra mål. Insatsområdena har utformats för att stimulera innovation och förnyelse utan begränsningar av våra nuvarande föreställningar om vilka möjligheter framtiden bjuder.

Våra insatsområden är:

1. Hållbart småföretagande
2. Leva och bo på hela ön
3. Klimat- och energiomställning på Gotland

En utmaning och samtidigt en möjlighet är att hållbarhetsarbetets alla tre dimensioner i samverkan blir en naturlig del av all utveckling och alla affärsmässiga beslut. För att det ska stimuleras är samtliga tre insatsområden aktuella för samtliga tre mål. Det betyder att denna lokala utvecklingsstrategi strävar efter projekt som i alla lägen bidrar till hållbar utveckling på Gotland.

4.3.1 Hållbart småföretagande

Genom att skapa goda förutsättningar för innovation och entreprenörskap gynnas en hållbar utveckling som inkluderar hela samhället. Teknologiska framsteg är en nyckel för att finna hållbara lösningar för fortsatt ekonomisk tillväxt.

Projekt inom insatsområdet ska verka för en hållbar utveckling i befintliga och nya företag och branscher samt att arbetstillfällena bevaras på kort sikt och nyskapas på längre sikt.

För att främja utvecklingen inom näringslivet lokalt behövs en närmare samverkan mellan branscher och sektorer såväl lokalt och regionalt som nationellt och internationellt.

Det kan handla om att öka kompetensen i lokala företag och att främja utvecklingen av företag samt produkter och tjänster. Nya och befintliga nätverk och mötesplatser behöver utvecklas för ökad inkludering, mångfald och ökad innovationskraft som kan ge hållbara lösningar på nuvarande och framtida utmaningar.

4.3.2 Leva och bo på hela ön

Insatsområdet handlar om att bygga ett tryggt och öppet samhälle för invånare och besökare. Insatser som bidrar till bättre arbetsvillkor, ökad livskvalitet och stärkt platsutveckling ryms inom insatsområdet oavsett om det är ett projekt som fokuserar på tillväxt och utvecklingskraft, ett tryggt och inkluderande samhälle eller miljöåtgärder.

Ett socialt hållbart samhälle är en plats där människor känner tillit och förtroende för varandra samt känner sig delaktiga i samhällsutvecklingen. Det är ett jämlikt och jämställt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa.

Mötesplatser behöver bevaras, utvecklas och nyskapas. Fler personer behöver delta i det demokratiska samtalet och mötas över olika typer av gränser.

4.3.3 Klimat- och energiomställning på Gotland

För att nå de tre målen krävs insatser som visar på potentialen i att gå före i klimat- och energiomställningen. Projekt inom insatsområdet ska verka för minskad miljöbelastning genom omställning till ett samhälle som är energisnålt och nyttjar naturresurserna på ett hållbart sätt. För att nå klimatneutralitet krävs bevarande – och ibland återskapande – insatser likväl som resurseffektiviseringar och nya

lösningar för energiomställning i alla delar av samhället. Vattenhushållning är ett särskilt utpekade område som har stor utvecklingspotential.

En nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft främjar både omställning och innovation såväl som utvecklandet av attraktiva livsmiljöer. Det kan handla om att förbättra förmågan hos olika aktörer att implementera bästa tillgängliga teknik exempelvis genom flernivåsamverkan lokalt, regionalt, nationellt eller internationellt.

4.4 Indikatorer och målvärden

Indikatorer används dels för att styra mot specifika insatser och resultat, dels för att mäta hur vi uppnår våra mål och för att bedöma om utvecklingen går åt rätt håll. Erfarenheter från tidigare programperioder och andra EU-fondsprogram visar att många projekt kan ha aktiviteter inom flera insatsområden och därmed bidra till flera mål. För att förtydliga målstyrningen och för att främja oförutsedda effekter används samtliga indikatorer i samtliga insatsområden och mål.

Uppföljningen av genomförda projekt kommer att ske med tre olika typer av indikatorer. Ingen nivå av indikatorer har högre prioritet än någon annan då det är syfte och mål med projekten som är avgörande. Samlade erfarenheter från tidigare programperioder har visat att ett stort antal indikatorer kan verka hämmande då det ofta leder till fokus på att nå ett antal väldigt specifika indikatorer snarare än uppfyllelse av syfte och mål. Utgångspunkten i arbetet med att välja indikatorer för denna lokala utvecklingsstrategi har därför leget på att ha breda och inkluderande indikatorer som fångar upp de identifierade utvecklingsbehoven och styr aktiviteter mot projektens övergripande mål. Det kan exempelvis handla om att i stället för att styra mot ett visst antal meter ny vandringsled eller renovering av ett antal brygganläggningar frågar vi vad vandringsleden eller renoveringen av brygganläggningen avser att leda till. På samma sätt är antal deltagare i exempelvis utbildning och rådgivning snarare ett verktyg som kan främja allt från bevarande av arbetstillfällen som framsteg i miljö- och klimatomställningen.

Fjorton indikatorer har valts ut för att mäta vad som gjorts i olika projekt och för att visa på den samlade nyttan med lokalt ledd utveckling genom leadermetoden. För att lyckas i omställningen till ett hållbart samhälle krävs både nyskapande aktiviteter och nyttjande av befintliga resurser på nya smarta sätt. I de fall där en indikator specifikt styr mot nyskapande har den kompletterats med motsvarande indikator för bevarande. Det gäller exempelvis mötesplatser och fritids- och kulturverksamheter. På så sätt tillgängliggör vi den lokala utvecklingsstrategins insatser för de identifierade utvecklingsbehoven.

Indikatorerna, dess definition och målvärde redovisas i tabellen nedan.

4.4.1 EU:s resultatindikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	R.23a	Miljö/klimatrelaterad prestation genom investeringar i landsbygdsområden	Antal projekt som bidrar till mål rörande miljö hållbarhet samt begränsning av och anpassning till klimatförändringar i landsbygdsområden	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	R.32	Utveckla ekonomin på landsbygden	Antal företag (ej lantbruksföretag) på landsbygden som söker stöd för att utveckla sin verksamhet.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	R.33	Smart omställning av ekonomin på landsbygden	Antal framtagna strategier för smarta landsbygder	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	R.34	Sammanlänkning av landsbygden i Europa	Antal invånare på landsbygden som tar del av förbättrad tillgång till tjänster och infrastruktur genom stöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

4.4.2 Nationella indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	N.2	Bevarad sysselsättning	Med bevarad sysselsättning menar vi arbetstillfällen som inte hade kunnat finnas kvar utan det mottagna stödet. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	N.3	Nya produkter	Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är produkten/erna nya på den svenska marknaden, på den lokala marknaden (leaderområdet) eller endast för den enskilda organisationen? En fysisk produkt är en vara som man kan köpa och ta med hem, men konsumera senare. Till exempel olika matprodukter, souvenirer, kläder och möbler. En digital produkt är en vara som säljaren kan sälja (eller erbjuda gratis) upprepat antal gånger utan att göra om varan på nytt. Till exempel nedladdningsbara filer som e-böcker och guider. Men det kan också inkludera olika mjukvaror och appar om kunden inte är beroende av prenumerationer för att kunna ta del av dem.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	N.4	Nya tjänster	<p>Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är tjänsten/erna nya på den svenska/lokala marknaden eller endast för den enskilda organisationen?</p> <p>En (fysisk) tjänst är något som man köper och konsumerar ihop i stället för att ta med hem. Till exempel hårklippningar, guidade turer och upplevelser samt teaterföreläsningar.</p> <p>En digital tjänst är en tjänst som säljaren behöver göra om och anpassa vid varje försäljning. Till exempel sociala media tjänster, webbdesign eller liknande. Hit räknas även olika streamingtjänster då kunden inte äger materialet utan endast har tillfällig tillgång genom någon form av prenumeration på säljarens villkor</p>	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	N.5	Nya mötesplatser	<p>Antalet mötesplatser som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. En mötesplats kan vara fysisk i form av en ny eller återställd lokal där olika verksamheter kan äga rum. Till exempel hembygdsgrändar eller övriga samlingslokaler. En mötesplats kan också vara ett digitalt forum om det är begränsat till en tydligt avgränsad målgrupp och det finns sätt att interagera. Till exempel en facebook-grupp. Hemsidor eller bloggar räknas inte.</p>	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	N.6	Nya fritids- och kulturverksamheter	Antalet fritids- och kulturverksamheter mötesplatser som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. Till exempel kan detta inkludera ungdomsverksamheter, teatergrupper, idrottsföreningar och språkcaféer. Endast antalet olika verksamheter ska räknas. Man ska inte räkna in antalet träffar som de haft eller antalet deltagare som medverkat.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	N.7	Nya nätverk och samarbeten	Antalet nya och bestående nätverk eller samarbeten som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. För att räknas som nytt ska nätverket eller samarbetet inte ha funnits innan projektets mobilisering och uppstart för det syfte som det nu har. Det behöver ingå minst två aktörer för att räknas som ett nytt nätverk eller samarbete. Endast antalet nätverk ska ingå, inte antalet aktörer i de nätverken.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

4.4.3 Lokala indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	L.12	Projekt som drivs av unga	Detta innebär att projektledaren/ledarna är personer under 25 år.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	L.13	Bevarade fritids- och kulturverksamheter	Antal fritids- eller kulturverksamheter som har vidareutvecklats och/eller hade upphört om inte projektet genomförts. Det är alltså inte antalet tillfällen som aktiviteterna genomförs eller antalet deltagare de har som ska räknas här.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				

Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	L.14	Bevarade mötesplatser	Antal fysiska eller virtuella mötesplatser som skulle upphört existera om inte projektet genomförts.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en nytänkande tillväxtregion med utvecklingskraft	Hållbart småföretagande	L.19	Diversifierade företag	Antal företag som under projektets gång lagt till nya delar i sina företag för att diversifiera sin verksamhet. Bloggar räknas inte.	Anges efter prioritering
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är ett tryggt och inkluderande samhälle med livskraft för alla	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				
Gotland är en förebild i energi- och klimatomställningen	Hållbart småföretagande				
	Leva och bo på hela ön				
	Klimat- och energiomställning på Gotland				